

Ústavný súd Slovenskej republiky na verejnom zasadnutí dňa 7. januára 1998, v senáte zloženom z predsedu JUDr. Júliusa Černáka, sudcov JUDr. Ľubomíra Dobríka a JUDr. Jána Drgonca, vo veci podnetu [REDAKOVANÉ], bytom [REDAKOVANÉ] zastúpeného JUDr. Mariánom Pállom, advokátom, o porušení práva na prístup k voleným a iným verejným funkciám za rovnakých podmienok, zaručeného čl. 30 ods. 4 v spojitosti s čl. 1 a čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky takto

r o z h o d o l :

1. Národná rada Slovenskej republiky prijatím uznesenia č. 530 z 5. februára 1997 p o r u š i l a právo [REDAKOVANÉ] na prístup k voleným a iným verejným funkciám za rovnakých podmienok zaručené čl. 30 ods. 4 v spojení s čl. 1 a čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

2. Vo zvyšnej časti sa podnetu n e v y h o v u j e .

Odôvodnenie:

I.

Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) dostal 16. júna 1997 podnet [REDAKOVANÉ], bytom [REDAKOVANÉ] zastúpeného JUDr. Mariánom Pállom, advokátom, Košice, Protifašistických bojovníkov 1, na začatie konania pred ústavným súdom podľa čl. 130 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) pre porušenie ústavných práv priznaných v čl. 30 ods. 4 v spojitosti s čl. 1 a čl. 2 ods. 2 ústavy.

Išlo o druhý podnet predkladateľa, v ktorom na podklade tých istých skutkových okolností namietol porušenie ústavy. Prvým podnetom z 24. februára 1997 namietol porušenie čl. 74 ods. 1 ústavy a na ústavnom súde sa domáhal zrušenia vyhlásenia nastúpenia [REDAKOVANÉ] na uprázdnený mandát po poslancovi Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „národná rada“) [REDAKOVANÉ] a zrušenia osvedčenia, že [REDAKOVANÉ] sa stal poslancom, ako aj uloženia povinnosti predsedovi národnej rady povolať jeho ako náhradníka na uprázdnený mandát. Ústavný súd prvý podnet z 24. februára 1997 na neverejnom zasadnutí 12. mája 1997 prerokoval a pod č. II. ÚS 28/97 uznesením rozhodol o jeho odmietnutí z dôvodu, že medzi postupom štátneho orgánu a označeným právom, porušenie ktorého [REDAKOVANÉ] namietal, neexistovala príčinná súvislosť, v dôsledku čoho bol podnet zjavne neopodstatnený.

V druhom podnete podanom na ústavný súd 16. júna 1997 namietol [REDAKOVANÉ] právo občana priznané v čl. 30 ods. 4 ústavy na prístup k voleným a iným verejným funkciám za rovnakých podmienok, k porušeniu ktorého došlo konaním národnej rady za okolností, aké uviedol už vo svojom prvom podnete.

Podľa § 24 ods. 1 zákona č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení zákona č. 293/1995 Z. z. (ďalej len „zákon č. 38/1993 Z. z. v platnom znení“): „Návrh nie je prípustný, ak sa týka veci, o ktorej Ústavný súd už rozhodol.“ Podľa § 25 ods. 2 zákona

č. 38/1993 Z. z. v platnom znení ústavný súd môže neprípustný návrh na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania.

Oba podnety sa odlišujú v predmete podania a predmetom prvého bolo označené porušenie čl. 74 ods. 1 ústavy („poslanci sú volení vo všeobecných, rovných, priamych voľbách s tajným hlasovaním“), zatiaľ v druhom podnete navrhovateľ tvrdil, že bolo porušené jeho základné právo a slobody, ktoré mu zaručuje čl. 30 ods. 4 ústavy. Ochranu základného práva nemožno odmietnuť len z toho dôvodu, že sa o ňu uchádza osoba, ktorá už skôr namietala porušenie práva z iných zákonných dôvodov, ale s poukazom na porušenie iného článku ústavy. Neprichádzalo by v úvahu odmietnutie návrhu ani v tom prípade, ak by navrhovateľ namietal porušenie svojho práva v súvislosti s totožným skutkovým stavom, keď v predchádzajúcom podaní nesprávne použil právnu kvalifikáciu. Ústavný súd preto nepovažoval vec podľa § 24 ods. 1 zákona č. 38/1993 Z. z. za rozhodnutú, preto rozhodol podnet prijať na ďalšie konanie.

II.

Právomoc ústavného súdu v konaní o podnete

Súdnu moc v Slovenskej republike vykonáva ústavný súd a sudy Slovenskej republiky. Ide o dva samostatné systémy, ktoré sú vybavené osobitnými právomocami. Vzájomne sa nenahradzujú a nie sú vo vzťahu nadriadenosti a podriadenosti.

Právomoc všeobecného súdnictva sa vymedzuje čl. 142 ods. 1 ústavy, podľa ktorého: „Súdy rozhodujú v občianskoprávných a trestnoprávných veciach, sudy preskúmajajú aj zákonnosť rozhodnutí správnych orgánov.“ V nadväznosti na to rozhodujú podľa § 13 - 17 Trestného poriadku v trestných veciach.

Podľa Občianskeho súdneho poriadku sudy rozhodujú:

„V občianskom súdnom konaní sudy prejednávajú a rozhodujú veci, ktoré vyplývajú z občianskoprávných, pracovných, rodinných, družstevných, ako aj z obchodných vzťahov (včítane podnikateľských a hospodárskych vzťahov), pokiaľ ich podľa zákona neprejednávajú a nerozhodujú o nich iné orgány.“ (§ 7 ods. 1)

„Iné veci prejednávajú a rozhodujú súdy v občianskom súdnom konaní, len ak to ustanovuje zákon.“ (§ 7 ods. 2)

Podľa § 244 ods. 1: „V správnom súdnictve preskúmavajú súdy na základe žalôb alebo opravných prostriedkov zákonnosť rozhodnutí orgánov verejnej správy.“

Platný právny poriadok orgánom všeobecného súdnictva nepriznáva právomoc rozhodovať o otázkach ochrany ústavnosti.

Právomoc ústavného súdu ústava výslovne neustanovuje len v čl. 125 - 129. Ústava do právomoci ústavného súdu výslovne zveruje aj rozhodovanie o neplatnosti právnych predpisov, ktoré v Slovenskej republike zostali v platnosti podľa čl. 152 ods. 1 ústavy. Právomoc ústavného súdu implicitne ustanovuje aj čl. 130 ods. 3 ústavy, pretože v právnom štáte je vylúčené, aby oprávnená osoba mohla namietať porušenie svojho práva na štátnom orgáne, ktorý nemá právomoc o jej veci konať. Pre uplatňovanie právomoci ústavného súdu podstatné je aj ustanovenie čl. 124 ústavy.

Konanie pred ústavným súdom sa môže začať na návrh fyzickej alebo právnickej osoby podľa čl. 130 ods. 1 písm. f) ústavy alebo podľa čl. 130 ods. 3 ústavy.

Podľa čl. 130 ods. 1 písm. f) ústavný súd začne konanie, ak podá návrh každý, o ktorého práve sa má konať v prípadoch ustanovených v čl. 127 ústavy.

Podľa čl. 127 ústavy: „Ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach proti právoplatným rozhodnutiam ústredných orgánov štátnej správy, miestnych orgánov štátnej správy a orgánov územnej samosprávy, ktorými boli porušené základné práva a slobody občanov, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.“ Ústava v tomto prípade ustanovuje subsidiárnu právomoc ústavného súdnictva voči všeobecnému súdnictvu. Ak o základných právach a slobodách občanov porušených právoplatným rozhodnutím orgánu výkonnej moci alebo orgánu územnej samosprávy nerozhodol všeobecný súd, občan sa prostredníctvom ústavnej sťažnosti môže uchádzať o ochranu svojich práv pred ústavným súdom. Ústavná sťažnosť je procesným prostriedkom zabezpečenia dostupnosti základného práva zaručeného poslednou vetou čl. 46 ods. 2

ústavy. Článkom 127 sa vytvára podiel ústavného súdu na tej časti právomoci všeobecných súdov, ktorou orgány všeobecného súdnictva vykonávajú správne súdnictvo. Pretože všeobecné súdy v správnom súdnictve preskúmavajú zákonnosť rozhodnutí orgánov verejnej správy, čl. 127 ústavy sa zakladá subsidiárna právomoc ústavného súdu konať o zákonnosti tých rozhodnutí orgánov výkonnej moci a územnej samosprávy, ktoré nepodliehajú preskúmaniu všeobecným súdom.

Článkom 130 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky sa každej osobe zaručuje právo žiadať, aby sa v konaní pred Ústavným súdom Slovenskej republiky preskúmalo, či štátny orgán alebo orgán územnej samosprávy označený v podnete porušil ústavné právo alebo slobodu predkladateľa podnetu.

Ústava neustanovuje štátnym orgánom právomoci, ktoré by mohli uplatniť spôsobom porušujúcim práva občanov. Keď štátny orgán svojím konaním alebo opomenutím poruší právo alebo slobodu, ktorú ústava zaručuje občanovi, svoju právomoc neuplatní v súlade s ústavou.

Konanie o podnete je takým typom konania pred ústavným súdom, v ktorom sa zabezpečuje ochrana základných práv a slobôd zaručených ústavou, ak fyzická alebo právnická osoba namietne ich porušenie. Ústavný súd v konaní o podnete nepreskúmava rozhodnutia štátnych orgánov, ktorými orgány Slovenskej republiky uplatnili svoju právomoc v súlade s ústavou. Ústavný súd ako jediný orgán Slovenskej republiky, ktorému ústava zveruje ochranu ústavnosti, má právomoc preskúmať, či iný štátny orgán vydal svoje rozhodnutie v rámci svojej právomoci, a či sa pri tom správal v súlade s ústavou.

Zákon Slovenskej národnej rady č. 80/1990 Zb. o voľbách do Slovenskej národnej rady v znení zákona č. 8/1992 Zb., zákona č. 104/1992 Zb., zákona č. 518/1992 Zb., zákona č. 157/1994 Z. z. a zákona č. 81/1995 Z. z. (ďalej len „zákon o voľbách“) výslovne zakladá len právomoc všeobecného súdnictva rozhodnúť o námietkach, v ktorých občan upozorní obec na nesprávnosti v zozname voličov. Podľa § 8 ods. 2 zákona o voľbách: „Ak obec námietku zamietne, môže ju občan predložiť príslušnému okresnému súdu. Súd je povinný rozhodnúť o nej do 3 dní. Na konanie sa

vzťahujú ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku o preskúvaní rozhodnutí voličov. Konanie pred súdom nepodlieha súdnemu poplatku. Proti rozhodnutiu súdu sa nemožno odvolať.“

Predkladateľ podnetu nenamietol porušenie zákona o voľbách nesprávnosťou v zozname voličov. Namietol porušenie čl. 30 ods. 4 ústavy, o ktorom orgány všeobecného súdnictva nemôžu rozhodovať z dôvodu, že ústava poveruje ochranou ústavnosti jedine Ústavný súd Slovenskej republiky.

III.

Skutkový stav veci a úkony ústavného súdu

Predkladateľ podnetu označil Národnú radu Slovenskej republiky za orgán, ktorého konaním resp. rozhodnutím bolo porušené jeho ústavné právo a uviedol, že jeho ústavné právo bolo porušené uznesením č. 530 z 5. februára 1997. Tým bolo porušené jeho ústavné právo zaručené čl. 30 ods. 4 ústavy, pretože výsledok hlasovania občanov v jeho volebnom kraji mu zaručoval nastúpenie na uprázdnený mandát poslanca Národnej rady Slovenskej republiky, ak taká udalosť nastane počas volebného obdobia 1994 - 1998.

██████████ sa v roku 1994 zúčastnil volieb do Národnej rady Slovenskej republiky ako kandidát Slovenskej národnej strany (ďalej len „SNS“) vo Východoslovenskom volebnom kraji a vo voľbách získal 2 809 prednostných hlasov, t. j. 12,76992 % na celkovom počte hlasov SNS vo Východoslovenskom kraji, čím sa umiestnil na 2. mieste za ██████████. Dňa 12. decembra 1996 zomrel poslanec národnej rady ██████████, čím došlo k uprázdneniu mandátu v priebehu volebného obdobia a podľa § 48 ods. 2 zákona o voľbách mal na uprázdnený mandát nastúpiť ako náhradník ██████████.

Podľa § 48 ods. 7 zákona o voľbách mal nastúpenie náhradníka vyhlásiť predseda národnej rady do 15 dní po dni, v ktorom mandát poslanca zanikol. Vzhľadom k tomu, že predseda národnej rady túto zákonnú povinnosť nesplnil, zaslal ██████████ dňa 28. decembra 1996 list, v ktorom žiadal predsedu národnej

rady o poskytnutie informácie, aké kroky vykoná vo veci uprázdneného mandátu po poslancovi [REDACTED]. Predseda národnej rady na uvedený list nereagoval.

Ako však vyplynulo z dokladov predložených ústavnému súdu riaditeľkou sekretariátu predsedu národnej rady, predseda národnej rady v deň úmrtia poslanca [REDACTED], t. j. 12. decembra 1996 požiadal predsedu SNS, aby oznámil meno nastupujúceho náhradníka na uprázdnený mandát. [REDACTED], predseda SNS, listom z 15. decembra 1996 doručeným sekretariátu predsedu národnej rady 14. januára 1997 oznámil, že SNS kandiduje na uprázdnený mandát poslanca [REDACTED]. Dňa 30. januára 1997 požiadal predseda národnej rady mandátový a imunitný výbor národnej rady, aby zaujal stanovisko k otázke oprávnenosti nastúpenia náhradníka [REDACTED], ktorého doporučila SNS s ohľadom na list [REDACTED]. Mandátový a imunitný výbor na svojej 15. schôdzi výboru 4. februára 1997 prijal uznesenie č. 37, v ktorom zobral na vedomie zánik mandátu poslanca [REDACTED] jeho smrťou; zistil, že nastupujúcim náhradníkom na zaniknutý mandát poslanca je [REDACTED] a odporučil predsedovi národnej rady, aby vyhlásil nastúpenie náhradníka [REDACTED] na uprázdnený mandát. Národná rada po prednesení Správy Mandátového a imunitného výboru Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „mandátový a imunitný výbor“) prijala uznesenie č. 530 z 5. februára 1997, ktorým zobrala na vedomie zánik mandátu poslanca [REDACTED] z dôvodu jeho úmrtia dňom 12. decembra 1996; že podľa § 48 ods. 2 zákona o voľbách je na uprázdnený mandát poslanca národnej rady vo volebnom kraji Východoslovenskom podľa určenia SNS nastupujúcim náhradníkom [REDACTED]; správu mandátového a imunitného výboru o nastúpení náhradníka na zaniknutý mandát poslanca národnej rady.

Prijatím uvedeného uznesenia národná rada podľa tvrdení predkladateľa podnetu [REDACTED] porušila ustanovenie § 48 ods. 2 volebného zákona a tým mu znemožnila obsadenie uprázdneného poslanskej mandátu a s ním súvisiaci výkon poslanskej funkcie, na ktorý mal právny nárok.

Ústavný súd listom zo dňa 24. júla 1997 vyzval predsedu národnej rady, aby sa vyjadril k podnetu a ústavnému súdu zároveň predložil všetky doklady, na podklade ktorých národná rada prijala uznesenie č. 530 z 5. februára 1997 o nastúpení náhradníka [REDAKOVANÉ] na uprázdnený mandát po poslancovi [REDAKOVANÉ].

Ústavnému súdu doručila národná rada 24. októbra 1997 kópiu listu predsedu národnej rady č. 1796/1996 z 12. decembra 1996 adresovanú predsedovi SNS, aby oznámil meno nastupujúceho náhradníka zo SNS na uprázdnený mandát poslanca vo volebnom kraji Východoslovenskom a navrhol jeho zaradenie do výboru národnej rady. Spolu s listom došla aj odpoveď [REDAKOVANÉ], predsedu SNS, z 15. decembra 1996, list predsedu národnej rady č. 107/1997-sekr. z 30. januára 1997, adresovaný mandátovému a imunitnému výboru, uznesenie č. 37 mandátového a imunitného výboru zo 4. februára 1997 s jeho správou a uznesením národnej rady č. 530 z 5. februára 1997.

Predseda mandátového a imunitného výboru zaslal ústavnému súdu list, ktorý bol doručený 17. novembra 1997 spolu s dokladmi, ktoré boli predmetom rokovania výboru v súvislosti s nastúpením náhradníka [REDAKOVANÉ] na uprázdnený mandát po poslancovi národnej rady [REDAKOVANÉ]. Okrem dokladov, ktoré už ústavný súd dostal od národnej rady, tvoril prílohu listu aj doklad o výsledkoch volieb do národnej rady, dosiahnutých SNS vo volebnom kraji Východoslovenskom, s vyznačením kandidátov, ktorí získali najmenej 10 % prednostných hlasov.

Predseda mandátového a imunitného výboru v stanovisku uviedol: „Podnetom na zvolanie schôdze Mandátového a imunitného výboru Národnej rady Slovenskej republiky bol list predsedu Národnej rady Slovenskej republiky č. 107/1997 z 30. januára 1997 aj dvoma prílohami - list predsedu Slovenskej národnej strany, v ktorom oznamoval predsedovi Národnej rady Slovenskej republiky, že náhradníkom je [REDAKOVANÉ] a list [REDAKOVANÉ], v ktorom žiada predsedu Národnej rady Slovenskej republiky o informácie súvisiace s uprázdneným mandátom.

Mandátový a imunitný výbor Národnej rady Slovenskej republiky rokoval o predmetnej veci na neverejnej 15. schôdzi výboru. Na úvod rokovania boli členovia výboru oboznámení s výsledkami volieb, so znením § 48 ods. 2 zákona č. 81/1995 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 80/1990 Zb. o voľbách do Slovenskej národnej rady v znení neskorších predpisov. Na rokovaní výboru sa zúčastnil aj predseda Slovenskej národnej strany, poslanec [REDAKOVANÉ], ktorý vysvetlil stanovisko SNS k prerokovávanej veci.

Mandátový a imunitný výbor Národnej rady Slovenskej republiky po preskúmaní zániku mandátu, dokladov o nastupujúcom náhradníkovi a po diskusii prijal uznesenie č. 37. Za prijatie uznesenia z 19 prítomných členov výboru hlasovalo 10 členov výboru, proti 9 členov výboru, nikto sa nezdržal hlasovania.“

Národná rada doručila ústavnému súdu správu mandátového a imunitného výboru, v ktorej bola škrtnutá táto veta: „Ak však boli na kandidátnej listine uplatnené prednostné hlasy, nastupuje kandidovaný poslanec, ktorý dostal najvyšší počet prednostných hlasov“. Ďalej v texte správy sa uvádza: „Skutočnosť uplatnenia prednostných hlasov pri nastupovaní náhradníka pri prerokovaní v Mandátovom a imunitnom výbore Národnej rady Slovenskej republiky ani v pléne Národnej rady Slovenskej republiky nebola akceptovaná.“ Predseda mandátového a imunitného výboru k správe tohoto výboru dodal, že: „správa nikým nebola cenzurovaná a vetu, ktorá je škrtnutá, som sa rozhodol vypustiť z textu správy sám, pretože by v danom prípade nemala zmysel... Na základe poverenia výboru som podal správu o nastúpení náhradníka na zaniknutý mandát poslanca Národnej rady Slovenskej republiky na 24. schôdzi Národnej rady Slovenskej republiky.“

Ústavný súd listom z 11. novembra 1997 požiadal predsedu národnej rady, aby sa v lehote do 20. novembra 1997 vyjadril, či podľa § 30 ods. 1 zákona č. 38/1993 Z. z. v platnom znení trvá na ústnom pojednávaní o podnete [REDAKOVANÉ]. Podľa uvedeného ustanovenia je konanie o prijatom podnete ústne, ale ústavný súd so súhlasom účastníkov konania môže od ústneho pojednávania upustiť, ak od neho nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci. Predseda národnej rady sa k výzve ústavného súdu nevyjadril. Bez výslovného súhlasu účastníkov konania ústavný súd

nemôže upustiť od ústneho pojednávania o prijatom podnete. Preto ústavný súd listami z 26. novembra 1997 upovedomil účastníkov konania o tom, že ústne verejné pojednávanie zvoláva na 16. decembra 1997 o 10.00 hod. Faxom odoslaným 2. decembra 1997 predseda národnej rady požiadal predsedu ústavného súdu o odloženie ústneho verejného pojednávania vo veci [REDAKOVANÉ] na iný termín z dôvodu, že v rovnakom čase prebieha rokovanie 37. schôdze národnej rady. Predseda mandátového a imunitného výboru listom z 3. decembra 1997 vyrozumel ústavný súd, že mandátový a imunitný výbor na schôdzi dňa 20. novembra 1997 neprijal platné uznesenie vo veci žiadosti o oznámenie predsedu národnej rady, či trvá na ústnom pojednávaní v konaní o podnete [REDAKOVANÉ]. Z tohoto dôvodu na základe výzvy predsedu národnej rady na opätovné prerokovanie tejto žiadosti v mandátovom a imunitnom výbore predseda výboru zvolal schôzdu výboru dňa 3. decembra 1997. Výbor nebol uznášaniaschopný, a preto predseda výboru rokovanie schôdze nemohol otvoriť.

Na základe týchto okolností predseda výboru odporúčal ústavnému súdu, aby o podnete [REDAKOVANÉ] konal podľa príslušných právnych noriem aj bez vyjadrenia národnej rady. Ústavný súd v nadväznosti na toto vyjadrenie určil termín verejného ústneho pojednávania. Listami odoslanými 3. decembra 1997 vyrozumel účastníkov konania o tom, že ústne verejné pojednávanie zvoláva na 7. januára 1998 o 10.00 hod.

Na pojednávanie sa dostavil [REDAKOVANÉ]. Jeho právny zástupca, advokát JUDr. Marián Páll pre chorobu písomne ospravedlnil svoju neprítomnosť na pojednávaní, pričom už vo svojom vyjadrení zo dňa 21. novembra 1997 ústavnému súdu oznámil, že vo veci netrvá na ústnom pojednávaní. Zástupca národnej rady sa na pojednávanie napriek riadnemu predvolaniu nedostavil a ani nepožiadal o jeho odročenie.

Podľa § 31a ods. 2 zákona č. 38/1993 Z. z. v platnom znení: „Ak tento zákon neustanovuje inak a povaha veci to nevyklučuje, použijú sa na konanie pred Ústavným súdom primerane ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku alebo Trestného poriadku.“ Podľa § 101 ods. 2 druhá veta Občianskeho súdneho poriadku: „Ak sa

riadne predvolaný účastník neustanoví na pojednávanie ani nepožiadala z dôležitého dôvodu o odročenie, môže súd vec prejednať v neprítomnosti takého účastníka; prihliadne pritom na obsah spisu a dosiaľ vykonané dôkazy.“

Na základe uvedených skutočností predseda senátu rozhodol, že senát ústavného súdu vec prejedná v neprítomnosti zástupcu národnej rady.

██████████ predniesol podstatné časti podnetu, s ktorým sa obrátil na ústavný súd a zodpovedal otázky členov senátu.

IV.

Namietnuté porušenie čl. 30 ods. 4 ústavy

Slovenská republika základné práva a slobody nielen formálne priznáva, ale v súlade s princípmi právneho štátu oprávneným osobám správaním svojich štátnych orgánov aj umožňuje, aby svoje práva uplatnili a zaručuje im ich ochranu, ak sa uplatnenie práva zmarí.

Predkladateľ podnetu namietol zmarenie uplatnenia svojho práva. Za subjekt, ktorý zapríčinil zmarenie práva, označil Národnú radu Slovenskej republiky. Námietku zmarenia práva spojil s čl. 30 ods. 4 ústavy.

Podľa čl. 30 ods. 4 ústavy: „Občania majú za rovnakých podmienok prístup k voleným a iným verejným funkciám.“

Každé ustanovenie ústavy treba interpretovať a uplatňovať v nadväznosti na iné normy ústavy, pokiaľ medzi nimi existuje príčinná súvislosť. Pre výklad a uplatnenie čl. 30 ods. 4 sú relevantné najmä ďalšie ustanovenia čl. 30.

Podľa čl. 30 ods. 1 ústavy: „Občania majú právo zúčastňovať sa na správe verejných vecí priamo alebo slobodnou voľbou svojich zástupcov.“

Podľa čl. 30 ods. 2 ústavy: „Voľby sa musia konať v lehotách nepresahujúcich pravidelné volebné obdobie ustanovené zákonom.“

Podľa čl. 30 ods. 3 ústavy: „Volebné právo je všeobecné, rovné a priame a vykonáva sa tajným hlasovaním. Podmienky výkonu volebného práva ustanoví zákon.“

V príčinnej súvislosti s čl. 30 ods. 4 ústavy je ustanovenie čl. 52 ods. 1 ústavy, podľa ktorého: „Kde sa v prvej a druhej hlave tejto ústavy používa pojem „občan“, rozumie sa tým štátny občan Slovenskej republiky.“

Pre konanie o podnete namietajúcom porušenie práva mať prístup k voleným funkciám za rovnakých podmienok právne relevantné je aj ustanovenie čl. 25 písm. b) Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, podľa ktorého každý občan má právo na možnosť, bez akýchkoľvek rozdielov uvedených v článku 2 a bez neodôvodnených obmedzení voliť a byť volený v pravidelných voľbách, ktoré sa budú konať na základe všeobecného a rovného hlasovacieho práva, tajným hlasovaním zabezpečujúcim slobodu hlasovania. Pre konanie o podnete [REDAKOVANÉ] je podstatná tá časť čl. 25 písm. b) Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, ktorou sa zaručuje aktívne aj pasívne volebné právo.

Podľa čl. 11 ústavy sa medzinárodným zmluvám o ľudských právach a základných slobodách priznáva prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky, ale nie pred ústavou. Práva a slobody zaručené medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách vo vzťahu k ústave majú podporný význam predovšetkým pri podávaní výkladu ústavy. Ústavu nemožno vysvetľovať spôsobom zakladajúcim porušenie medzinárodnej zmluvy o ľudských právach, ak je Slovenská republika účastníkom takejto zmluvy. Preto čl. 30 ústavy nemožno vysvetľovať a uplatňovať ako úpravu, ktorá nezaručuje pasívne volebné právo.

Článkom 30 ods. 1 ústavy sa občanom Slovenskej republiky zaručuje právo zúčastňovať sa na správe verejných vecí priamo. Toto právo môže občan uplatniť, ak sa zúčastní na referende podľa druhého oddielu piatej hlavy ústavy alebo ak sa zúčastní miestneho referenda podľa čl. 67. Slobodnou voľbou svojich zástupcov môže občan uplatniť aktívne volebné právo zaručené čl. 30 ods. 1 ústavy. Článkom 30 ods. 4 ústavy sa občanom Slovenskej republiky zaručuje prístup k voleným a

iným verejným funkciám za rovnakých podmienok. V rozsahu prístupu k voleným funkciám sa týmto ustanovením ústavy zaručuje pasívne volebné právo, možnosť byť zvolený za zástupcu iných občanov a v ich mene vykonávať moc, ktorá podľa čl. 2 ods. 1 ústavy pochádza od nich.

Uplatnenie volebného práva, aktívneho aj pasívneho, je spolu s hlasovaním v referende najvýznamnejším právnym prostriedkom prevedenia štátnej moci z občana na mechanizmus verejnej moci. Vzťah medzi občanom ako zdrojom všetkej moci v štáte a verejnou mocou v demokratickej forme vlády nemožno zredukovať na odovzdanie hlasu občana vo všeobecnom, rovnom a tajnom hlasovaní v pravidelne konaných voľbách.

Článkom 30 sa v spojení s čl. 2 ods. 1 ústavy zaručuje občanovi nielen možnosť odovzdať svoj hlas v prospech kandidáta na volené miesto alebo možnosť dostať hlas od iných občanov. Občanovi sa tiež zaručuje, že uplatnenie tohto práva po splnení zákonom ustanovených podmienok vyvolá zákonom určené právne účinky. Občan vo voľbách rozhoduje o vlastnej budúcnosti v štáte, v ktorom žije. Predstavy o budúcej orientácii štátu a spoločnosti sa rôznia medzi jednotlivými občanmi nielen v závislosti od politických sympatií. Aj vo vnútri politických strán a politických hnutí existujú rozdielne predstavy o budúcom smerovaní vecí verejného záujmu. Preto právo občana zvoliť si za svojho zástupcu toho, kto sa najviac približuje k jeho vlastným predstavám o riešení otázok verejného záujmu, je podstatnou súčasťou práva zaručeného čl. 30 ods. 1 ústavy. Formuláciou právnych noriem nemožno zaručiť, že toto dôležité právo občan naozaj uplatní, ale povinnosťou právneho štátu je vytvoriť právne predpoklady, aby ho uplatniť naozaj mohol. Právnym prostriedkom uplatnenia tohto prvku práva podieľať sa na správe vecí verejných je právo udeliť preferenčný hlas, ktorý je právne relevantný, ak sa najmenej 10 % oprávnených voličov zhodne v názore na osobu, ktorá sa má v ich mene a záujme podieľať na uplatňovaní verejnej moci v štáte.

Vzťah medzi občanom a politickou stranou pri uplatnení práva občana podieľať sa voľbou svojho zástupcu v zastupiteľskom orgáne na správe vecí verejných sa v prospech politických strán v Európe upravuje v ústavnom práve Portugalska a Švédska.

Podľa portugalskej ústavy kandidátov na poslancov parlamentu navrhujú politické strany buď jednotlivo alebo v koalícii (čl. 154 ods. 1). Poslanec svoj mandát stratí okrem iného aj vtedy, keď sa stane členom inej strany ako je tá, za ktorú vo voľbách kandidoval [čl. 163 ods. 1 písm. c)]. Podľa čl. 1 kapitoly 3 švédskej ústavy sa hlasy odovzdávajú politickým stranám s možnosťou, aby volič vyjadril preferenciu pre určitého kandidáta. Podľa čl. 9 kapitoly 3 každý mandát, ktorý strana získala, obsadí jeden člen parlamentu a jeden alebo viac jeho náhradníkov. V nadväznosti na toto ustanovenie podľa čl. 9 zákona o Riksdagu (Parlament), ak sa má funkcie ujať náhradník, predseda Riksdagu ho vyzve, aby sa ujal svojich povinností. Pritom predseda dbá o to, aby dodržal poradie náhradníkov ustanovené zákonom o voľbách do Riksdagu. Ak sú pre to dôvody hodné osobitného zreteľa, môže sa predseda od určeného poradia odkloniť.

Z hľadiska porovnávacieho ústavného práva obvyklejšie je také riešenie, platné pre ďalších 13 krajín Európskej únie, pri ktorom občan nevolí politickú stranu, ale svojho zástupcu s väzbou na politickú stranu. V súlade s týmto ústavnoprávnym modelom Ústava Slovenskej republiky výslovne neustanovuje podiel politických strán a hnutí na právach zaručených občanom podľa čl. 30, ani neustanovuje občanovi povinnosť zvoliť si svojich zástupcov z radov členov alebo sympatizantov politickej strany alebo politického hnutia.

Vzťah občana uplatňujúceho volebné právo k politickej strane alebo hnutiu sa napĺňa právnym obsahom až v prameňoch práva so silou zákona, najmä v ustanoveniach zákona o voľbách. „V rámci jednotlivých politických strán kandidáti dostanú mandáty pridelené strane v poradí, v akom sú uvedení na hlasovacom lístku“ (prvá veta § 45 ods. 4 zákona o voľbách). „Ak niektorá politická strana nekandidovala toľko kandidátov, koľko jej patrí podľa výsledkov prvého skrutínia, dostane iba toľko mandátov, koľko osôb kandidovala“ (§ 42 ods. 5). Rad ďalších ustanovení zákona o voľbách upravuje čiastkové otázky vzťahu občana, ktorý uplatnil právo zaručené čl. 30 ústavy a politickej strany alebo hnutia. Platná právna úprava v súlade s čl. 2 ods. 2 ústavy umožňuje občanovi, aby zasiahol do výberu osobností navrhnutých do zastupiteľského orgánu politickou stranou alebo hnutím. Podľa § 42 ods. 4 zákona o voľbách: „V rámci jednotlivých politických strán kandidáti dostanú mandáty pridelené

strane v poradí, v akom sú uvedení na hlasovacom lístku. Ak však najmenej jedna desatina z celkového počtu voličov, ktorí odovzdali platný hlas pre túto politickú stranu, využila právo prednostného hlasu, dostane najskôr mandát ten z kandidátov, ktorí získal najmenej 10 percent prednostných hlasov, z celkového počtu platných hlasov odovzdaných pre politickú stranu v rámci volebného kraja. V prípade, že politickej strane je pridelených viac mandátov a viac kandidátov splnilo podmienku podľa predchádzajúcej vety, mandáty dostanú kandidáti postupne v poradí podľa najvyššieho počtu získaných prednostných hlasov. V prípade rovnosti prednostných hlasov je rozhodujúce poradie na hlasovacom lístku.“

Prelomiť vôľu voličov vyjadrenú vo využití prednostného hlasovania môže politická strana len podľa § 43 ods. 2 zákona o voľbách, keď je oprávnená určiť kandidátnu listinu s určením poradia pre pridelenie mandátov v tzv. druhom skrutíniu, na ktorej určí poradie z kandidátov, ktorí za ňu kandidovali vo voľbách a potom tiež podľa ustanovenia prvej vety § 48 ods. 2 zákona o voľbách, v prípade, že voliči neodovzdali žiadnemu z kandidátov (náhradníkov) tejto politickej strany v príslušnom volebnom kraji relevantný počet prednostných hlasov (najmenej 10 %), politická strana určí, kto z jej náhradníkov obsadí uprázdnený mandát.

Takto ustanovené podmienky uplatnenia aktívneho volebného práva podľa čl. 30 ústavy sú v súlade s prístupom k priamosti volebného práva podľa ústavného práva uplatňovaného v európskych demokraciách. Ústavný súd SRN napríklad už roku 1953 [3 BVerfGE 45, 50 (1953)] vyslovil, že „bolo by v rozpore s požiadavkou priamosti volieb, ak by poslancov v skutočnosti vyberali politické strany“ a tiež, „ak by volebné zákony dávali politickým stranám rozhodujúcu možnosť určovať, kto bude zvolený“. Ústavný súd SRN v tejto súvislosti tiež konštatoval, že pokiaľ sú mená na kandidátnych listinách určené pred voľbami, je to v súlade s požiadavkou priamosti volieb, nakoľko občania v konečnom dôsledku rozhodnú svojimi hlasmi, kto získa poslanecký mandát [napr. 47 BVerfGE 253, 280-81 (1978)]. Ak sa však zvolený kandidát vzdá svojho mandátu alebo mu mandát zanikne až po voľbách, politická strana nie je oprávnená meniť poradie náhradníkov, v ktorom boli títo uvádzaní na kandidátnej listine. Toto by totiž znamenalo, že v konečnom dôsledku rozhoduje o poslancovi politická strana, a nie voliči [napr. 7 BVerfGE 77, 84-86 (1957)].

Práve tento prístup predstavuje jedine možnú a demokratickú kombináciu výberu osobností s výberom kandidátnych listín politických strán v proporcionálnom volebnom systéme.

Funkcia poslanca Národnej rady Slovenskej republiky je nesporne volenou a zároveň verejnou funkciou. Potvrďuje to aj dikcia ostatných odsekov čl. 30 ústavy, ktoré sa dotýkajú volieb resp. volebného práva. Prístup k voleným a iným verejným funkciám (pasívne volebné právo) sa zaručuje jednotlivcom. Zákon o voľbách ho nespája s členstvom v politickej strane, ktorá ich navrhuje a umožňuje politickým stranám kandidovať aj nezávislých kandidátov. Zákon č. 424/1991 Zb. o združovaní v politických stranách a v politických hnutiach v znení neskorších predpisov v § 3 ods. 3 v súlade s čl. 30 ods. 4 ústavy o. i. ustanovuje, že nikoho nemožno obmedzovať v jeho právach preto, že stojí mimo politickej strany alebo hnutia.

Podľa § 42 ods. 4 zákona o voľbách, v rámci jednotlivých politických strán kandidáti dostanú mandáty pridelené strane v poradí, v akom sú uvedení na hlasovacom lístku. Ak však najmenej jedna desatina z celkového počtu voličov, ktorí odovzdali platný hlas pre túto politickú stranu využila právo prednostného hlasu, dostane najskôr mandát ten z kandidátov, ktorý získal najmenej 10 percent prednostných hlasov z celkového počtu platných hlasov odovzdaných pre politickú stranu v rámci volebného kraja.

Ak sa splnia podmienky ustanovené zákonom o voľbách, získava občan právny nárok na obsadenie poslaneckého mandátu, t.j. výkon funkcie poslanca Národnej rady Slovenskej republiky.

Vykonaním volieb do národnej rady a pridelením mandátov na základe dosiahnutých výsledkov sa ústavné právo občanov na prístup k voleným a iným verejným funkciám za rovnakých podmienok, t. j. v danom prípade subjektívne právo na obsadenie mandátu poslanca Národnej rady Slovenskej republiky, nevyčerpáva. Potvrďuje to znenie § 43 ods. 7 zákona o voľbách, podľa ktorého: "Kandidáti, ktorí nezískali mandát ani v prvom, ani v druhom skrutíniu, sa stávajú náhradníkmi." Z tohto

ustanovenia vyplýva, že zákon prisudzuje aj nezvoleným kandidátom právne postavenie, ktorého právnu relevanciu dotvára § 48 zákona o voľbách.

Občanom, ktorí sa uchádzali o funkciu poslanca Národnej rady Slovenskej republiky, t. j. volenú a verejnú funkciu vo voľbách, a neboli bezprostredne zvolení, sa právo uvedené v čl. 30 ods. 4 ústavy uchováva počas celého volebného obdobia. Jeho naplnenie, teda jeho premena na vymáhateľný právny nárok sa spája so splnením podmienok uvedených v § 48 zákona o voľbách. Ustanovenie § 48 je integrálnou súčasťou tohto zákona a slúži okrem iného na určenie rovnakých podmienok na prístup k funkcii poslanca národnej rady počas volebného obdobia.

Článok 30 ods. 4 ústavy kogentne ustanovuje, že každý občan má za rovnakých podmienok prístup k voleným a iným verejným funkciám. Identické ustanovenie je tiež obsahom čl. 21 ods. 4 Listiny základných práv a slobôd, ako aj čl. 25 písm. c) Medzinárodného paktu o ochrane základných práv a slobôd.

Význam „rovnakých podmienok“ je v tom, že právnymi predpismi akejkoľvek právnej sily, ani praxou orgánov štátnej moci nemožno preferovať či diskriminovať niektoré skupiny občanov pred inými skupinami, pokiaľ ide o prístup k verejným funkciám.

Z konštrukcie ustanovenia § 48 ods. 2 zákona o voľbách vyplýva, že "rovnaké podmienky" v danom prípade spočívajú v rovnakých možnostiach uchádzačov o funkciu poslanca národnej rady (kandidátov) získať vo voľbách prednostné hlasy, ktorých počet má bezprostredný význam nielen na priamy zisk mandátu po voľbách podľa zákonom ustanovených podmienok (§ 42 ods. 4), ale aj určenie poradia nastupovania náhradníkov pred skončením ustanovujúcej schôdze národnej rady (§ 48 ods. 1) alebo v priebehu volebného obdobia (§ 48 ods. 2) po ustanovujúcej schôdzi. Vo vzťahu k § 48 ods. 2 zákona o voľbách pripisuje zákonodarca právnu relevanciu počtu získaných prednostných hlasov v tom zmysle, že keď počet prednostných hlasov prekoná zákonom ustanovenú hranicu (najmenej 10 %) u konkrétneho kandidáta (kandidátov), je určujúci pre stanovenie poradia pre nastupovanie náhradníkov na uprázdnené mandáty poslancov národnej rady počas volebného obdobia.

Nerešpektovanie tohto zákonného pravidla spočívajúce v uprednostnení náhradníka, ktorý nezískal dostatočný počet prednostných hlasov, je porušením zákona, ktorého úlohou bolo naplniť ústavnú požiadavku ustanoviť rovnaké podmienky na prístup k voleným a iným verejným funkciám. Ak sa postupom štátneho orgánu alebo iného subjektu práva, príp. iným spôsobom porušia podmienky ustanovené zákonom na prístup k funkcii poslanca národnej rady, dôjde nielen k porušeniu zákona o voľbách, ale aj k porušeniu ústavného práva občanov na prístup k voleným a iným verejným funkciám za rovnakých podmienok, ktoré zaručuje ústava v čl. 30 ods. 4.

Na uvedené nemá vplyv ani skutočnosť, že politická strana niektorého z kandidátov uvedených na svojej kandidátnej listine prestane v priebehu volebného obdobia považovať za vlastného člena.

„Rovnaké podmienky“ vo vzťahu k podnetu [REDAKOVANÉ] ustanovuje čl. 12 ods. 2 ústavy, ktorý zaručuje občanom republiky základné práva a slobody a tým aj prístup k voleným a iným verejným funkciám bez ohľadu na celý rad kritérií; „rovnaké podmienky“ každému občanovi zaručujú aj príslušné ustanovenia zákona o voľbách, vrátane „rovnakých podmienok“ pre nastupovanie náhradníkov, ak sa v priebehu volebného obdobia uprázdni mandát.

Uprázdnením mandátu poslanca [REDAKOVANÉ] po jeho úmrtí sa u predkladateľa podnetu splnili právne podmienky na obsadenie uprázdneného mandátu. Jeho subjektívne právo nadobudlo charakter právneho nároku.

Uznesenie národnej rady č. 530 je v rozpore s čl. 30 ods. 4, pretože navrhovateľ diskriminuje tým, že vo vzťahu k nemu ignoruje fakt splnenia „rovnakých podmienok“ prístupu k voleným a iným funkciám. Uznesenie národnej rady č. 530 naopak dosadilo náhradníka na uprázdnený mandát na základe preferencie „nerovnakých podmienok“ prístupu k voleným a iným funkciám.

V danom prípade sa v rozpore s uznávanými pravidlami výkladu právnych predpisov aplikovalo ustanovenie prvej vety § 48 ods. 2 volebného zákona, hoci predkladateľ podnetu a ďalší dvaja náhradníci SNS naplnili v plnom rozsahu

požiadavky vyplývajúce z druhej vety tohto ustanovenia zákona "... získali potrebný počet prednostných hlasov podľa § 42 ods. 4". Konštrukcia § 48 ods. 2 je pritom ustanovená tak, že ak nastanú podmienky pre aplikáciu jeho druhej vety, je použitie jeho prvej vety vylúčené.

V rozpore s uvedeným SNS určila, že náhradníkom na uprázdnený mandát poslanca [REDAKOVANÉ] bude pán [REDAKOVANÉ].

Toto rozhodnutie SNS bolo právne irelevantné. Napriek tomu ho akceptoval mandátový a imunitný výbor národnej rady a následne na základe schválenia Správy Mandátového a imunitného výboru Národnej rady Slovenskej republiky tiež národná rada uznesením č. 530 z 5. februára 1997.

Uznesenie národnej rady č. 530 z 5. februára 1997 nemá povahu rozhodnutia, ktorým národná rada uplatnila svoju právomoc v súlade s ústavou. Schválením tohto uznesenia došlo k porušeniu ustanovenia § 48 ods. 2 zákona o voľbách. Zároveň tým bolo porušené ústavné právo predkladateľa podnetu na prístup k voleným a iným verejným funkciám za rovnakých podmienok garantované čl. 30 ods. 4 ústavy.

V.

Namietnuté porušenie čl. 2 ods. 2 ústavy

Podľa čl. 2 ods. 2 ústavy: „Štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.“

Ustanovenie čl. 2 ods. 2 ústavy sa výslovne vzťahuje na štátne orgány. Implikovane sa týka aj právneho postavenia občanov, ktorým zaručuje, že každý občan má právo na to, aby sa všetky štátne orgány voči nemu správali len spôsobom, ktorý im dovoľuje Ústava Slovenskej republiky a ďalšie zákony. Tento vzťah štátnych orgánov a občanov ústava jednotne ustanovuje pre všetky práva a slobody zaručené ústavou a medzinárodnými zmluvami, ak spĺňajú podmienky čl. 11 ústavy. V súlade s ním treba

vysvetľovať a uplatňovať aj právomoc národnej rady pri overovaní mandátu poslanca, ako aj mandátu náhradníka po uprázdení poslaneckého mandátu.

Mená poslancov národnej rady, ktorým vznikli mandáty vo voľbách konaných v dňoch 30. septembra a 1. októbra 1994, ako aj mená kandidátov, ktorí sa stali náhradníkmi, boli uvedené v zápisnici Slovenskej volebnej komisie o výsledkoch volieb.

Kandidát nominovaný SNS a potvrdený národnou radou v napadnutom uznesení, pán [REDAKOVANÉ], sa podľa zápisnice Slovenskej volebnej komisie nachádzal až za predkladateľom podnetu, na 13. mieste s počtom prednostných hlasov 952, t. j. 4, 32786 %. Nepodarilo sa mu splniť podmienku stanovenú v § 42 ods. 4, ktorej splnenie je nevyhnutné pre to, aby ho SNS mohla navrhnúť ako prvého kandidáta nastupujúceho na uvoľnený mandát a najmä následne pre to, aby ho národná rada svojím uznesením mohla bez porušenia ústavy a zákona o voľbách schváliť na uvoľnený poslanecký mandát a toto nastúpenie v súlade s ústavou a zákonom o voľbách mohol vyhlásiť predseda národnej rady.

Podľa § 2 ods. 3 písm. e) zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 350/1996 Z. z. o rokovacom poriadku Národnej rady Slovenskej republiky národná rada berie na vedomie zánik mandátu poslanca. Ak dôjde k uprázdeniu mandátu poslanca počas volebného obdobia národnej rady po ustanovujúcej schôdzi z dôvodov smrti poslanca, vyhlási predseda národnej rady podľa § 10 ods. 2 písm. e) citovaného zákona nastúpenie náhradníka. Nastúpenie náhradníka k výkonu mandátu poslanca musí byť prerokované na schôdzi národnej rady. Podľa § 26 ods. 1 citovaného zákona je navrhovateľom poverený člen mandátového a imunitného výboru po tom, čo ho tento výbor podľa ods. 3 tohoto ustanovenia prerokoval a zaujal k nemu stanovisko. Návrh uznesenia, ktorý odporúča schváliť, musí byť písomne odôvodnený. Podľa § 36 ods. 1 citovaného zákona národná rada rozhoduje o každom návrhu hlasovaním. Prijaté uznesenie, ktoré je výsledkom hlasovania, podpisuje predseda národnej rady.

Mandátový a imunitný výbor dostal na svoje rokovanie o nastupujúcom náhradníkovi správu, do ktorej predseda výboru neuviedol poslednú vetu § 48 ods. 2 zákona o voľbách, podľa ktorej, ak boli na kandidátnej listine uplatnené prednostné hlasy, nastupuje kandidovaný poslanec, ktorý dostal najvyšší počet prednostných hlasov.

Podľa vyjadrenia predsedu mandátového a imunitného výboru: „Skutočnosť uplatnenia prednostných hlasov pri nastupovaní náhradníka pri prerokovaní v Mandátovom a imunitnom výbore Národnej rady Slovenskej republiky ani v pléne Národnej rady nebola akceptovaná.“

V právom štáte sa každý štátny orgán podriaďuje ústave a ďalším prameňom práva. Národná rada má priznanú právomoc zmeniť ústavu. Túto právomoc môže uplatniť jedine v súlade s čl. 84 ods. 3. Dokiaľ ju neuplatní, je viazaná ústavou a zákonmi v rovnakej miere ako všetky ostatné štátne orgány, osoby a orgány územnej samosprávy. Národná rada pri overovaní mandátu náhradníka nastupujúceho za poslanca nemá priznanú právomoc nahradiť vôľu občanov, ktorí sa slobodnou voľbou svojho zástupcu zúčastnili na správe verejných vecí, svojím rozhodnutím. Národná rada môže konať len v medziach ústavy, v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanovil zákon o voľbách. Podľa tohto právneho predpisu národná rada pri ustanovení náhradníka za poslanca má povinnosť overiť, či vo volebnom obvode, za ktorý náhradník nastupuje, občania využili svoje právo dať preferenčné hlasy niektorému z kandidátov a či udelený počet preferenčných hlasov spĺňa podmienku § 48 ods. 2 v spojení s § 42 ods. 4 zákona o voľbách. Ak sú tieto podmienky splnené, má národná rada povinnosť ustanoviť za svojho poslanca osobu, ktorú si zvolili občania.

Národná rada napadnutým uznesením č. 530 z 5. februára 1997 platne rozhodla o tom, že verejnú a dokonca aj volenú funkciu bude zastávať občan, ktorý nesplnil zákonom ustanovené podmienky, predpísané pre kategóriu náhradníkov, ktorí majú za danej situácie nastúpiť na uprázdnený poslanecký mandát. **Národná rada nerešpektovala ustanovenie druhej vety § 48 ods. 2 zákona o voľbách, konala v rozpore s ústavnou požiadavkou "... konať... spôsobom, ktorý ustanoví zákon".**

Preto národná rada prijatím uznesenia č. 530 z 5. februára 1997 porušila aj ustanovenie čl. 2 ods. 2 ústavy.

VI.

Namietnuté porušenie čl. 1 ústavy

Neoddeliteľnou súčasťou princípov právneho štátu zaručeného podľa čl. 1 ústavy je aj princíp právnej istoty. Tento spočíva okrem iného v tom, že všetky subjekty práva môžu odôvodnene očakávať, že príslušné štátne orgány budú konať a rozhodovať podľa platných právnych predpisov, že ich budú správne vykladať a aplikovať.

V konkrétnom prípade mohol predkladateľ podnetu odôvodnene očakávať, že ak sa naplnia zákonom ustanovené podmienky na jeho prístup k funkcii poslanca Národnej rady Slovenskej republiky, získa mandát na základe ustanovenia druhej vety § 48 ods. 2 zákona o voľbách v kontexte s povinnosťami predsedu národnej rady uvedenými v § 48 ods. 7 zákona o voľbách. Napriek tomu, že všetky zákonom ustanovené podmienky boli splnené, predseda národnej rady si svoju zákonnú povinnosť nesplnil. Následne národná rada prijatím uznesenia č. 530 z 5. februára 1997 znemožnila predkladateľovi podnetu obsadenie a výkon mandátu, čím porušila aj princíp právnej istoty. Tento spočíval u predkladateľa podnetu v očakávaní, že národná rada bude rešpektovať zákon. Je možné podotknúť, že národná rada prijatím spomínaného uznesenia nepriamo porušila právnu istotu aj všetkých ostatných náhradníkov v zmysle § 48 volebného zákona a svojím konaním naznačila, že nemusí v budúcnosti ani vo vzťahu k nim rešpektovať ich ústavné právo vyplývajúce z čl. 30 ods. 4 ústavy.

Medzi konaním národnej rady spočívajúcim v schválení uznesenia č. 530 z 5. februára 1997 a ústavným právom predkladateľa podnetu na prístup k voleným a iným verejným funkciám za rovnakých podmienok je bezprostredná príčinná súvislosť. **Schválením spomínaného uznesenia národnou radou, v súvislosti s vykonaním ústavného sľubu podľa čl. 75 ods. 1 ústavy pánom [REDAKOVANÉ] sa obsadil uprázdnený mandát osobou, ktorá nesplnila zákonom ustanovené podmienky (§ 48 ods. 2 druhá veta zákona o voľbách). Tým sa zároveň znemožnilo obsadenie tohto mandátu predkladateľovi podnetu napriek tomu, že splnil všetky ústavou a zá-**

konom požadované podmienky a mal právny nárok na obsadenie uprázdneného mandátu. Taký stav nie je v súlade s princípmi právneho štátu ustanovenými čl. 1 ústavy.

VII.

Predkladateľ podnetu nepožiadala ústavný súd len o to, aby vyslovil porušenie jeho ústavou zaručeného práva podľa čl. 30 ods. 4 v spojení s porušením čl. 2 ods. 2 a čl. 1 ústavy národnou radou. Predkladateľ podnetu požiadala ústavný súd aj o to, aby vyslovil:

„Ústavný súd Slovenskej republiky zrušuje uznesenie Národnej rady Slovenskej republiky č. 530 z 5. 2. 1997.“

Vykonateľnosť rozhodnutia ústavného súdu sa v zmysle § 31a ods. 2 zákona č. 38/1993 Z. z. v platnom znení riadi príslušnými ustanoveniami Občianskeho súdneho poriadku.

Ak v konaní o podnete ústavný súd zistil porušenie ústavy štátnym orgánom, ktorý má právomoc zrušiť svoj akt aplikácie práva, ktorým tento štátny orgán zapríčinil protiústavný stav, súčasťou princípov právneho štátu zaručených čl. 1 ústavy je aj obnova ústavnosti dobrovoľnou nápravou zjednanou štátnym orgánom, o ktorom ústavný súd rozhodol, že ústavu porušil. Z viazanosti národnej rady ústavou vyplýva požiadavka takéhoto zjednania nápravy vtedy, keď ústavný súd rozhodne, že ústavou zaručené právo porušila národná rada. Preto ústavný súd nevyhovela požiadavke predkladateľa podnetu, aby uznesenie národnej rady č. 530 z 5. februára 1997 zrušil namiesto národnej rady.

Predkladateľ podnetu tiež požiadala ústavný súd, aby vo výroku uviedol: „Ústavný súd Slovenskej republiky ukladá predsedovi Národnej rady Slovenskej republiky vyhlásiť do troch dní odo dňa doručenia tohto uznesenia nastúpenie náhradníka [REDAKOVANÉ] na uprázdnený mandát po poslancovi Národnej rady Slovenskej republiky [REDAKOVANÉ].“

Predseda národnej rady nie je samostatným štátnym orgánom s osobitnými právomocami voči národnej rade a ďalším štátnym orgánom Slovenskej republiky. Úkony, ktoré zákon zveruje predsedovi národnej rady, môže tento urobiť, len ak sa splnia zákonom ustanovené podmienky. Predseda národnej rady nemôže ustanoviť náhradníka za poslanca národnej rady kedykoľvek, ale len po skončení zákonom ustanovenej procedúry, ktorá sa spája s prerokovaním mandátu v mandátovom a imunitnom výbore, ako aj v pléne národnej rady. Preto ústavný súd nevyhovel tejto požiadavke predkladateľa podnetu.

Ústavný súd na základe zisteného skutkového stavu a po jeho právnom vyhodnotení prijal tieto právne závery:

1. Medzi základné znaky a predpoklady právneho štátu a zároveň aj právnej istoty občanov, ako jeho základného atribútu patrí zachovávať ústavu, zákony, ako aj všetky záväzné právne predpisy všetkými štátnymi i samosprávnymi orgánmi, inštitúciami, právnickými i fyzickými osobami v usporiadanom demokratickom zriadení a tým zabezpečiť dôveru v právo.

Podstatu právnej istoty treba vidieť predovšetkým v tom, že fyzickým osobám i právnickým osobám, štát, ale najmä nezávislé súdy budú poskytovať efektívnu ochranu ich práv a slobôd a umožní im realizovať ich subjektívne práva. V prípade protiprávneho, či dokonca protiústavného konania orgánmi štátnej moci voči ním, sami tieto orgány vykonávajú nápravu. U navrhovateľa, ako to ústavný súd už konštatoval, došlo k závažnému porušeniu jeho základných práv zaručených čl. 30 ods. 4 ústavy zákonodarným a ústavodarným orgánom, ktorý v prvom rade má dbať na zachovávanie ústavy a zákonov, ako mu to predpisuje čl. 2 ods. 2 ústavy. Štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Preto bude jeho povinnosťou vykonať navrhovateľom požadovanú nápravu a umožniť mu vykonávať mandát poslanca, ku ktorému získal zákonným, ale najmä ústavným spôsobom oprávnenie.

2. Ústavný súd je podľa čl. 124 ústavy nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Medzi jeho kompetencie uvedené v čl. 125 až 130 ústavy patrí aj ústavná

ochrana navrhovateľových základných práv a slobôd. Ten sa podľa volebného zákona a ústavy mal stať poslancom národnej rady. Získal najväčší počet preferenčných hlasov svojich voličov a právom mal ako prvý náhradník po zosnulom poslancovi [REDAKOVANÉ] nastúpiť na miesto v národnej rade. Národná rada účelovo, odvolávajúc sa na ustanovenie § 48 ods. 2 zákona o voľbách, vytrhla z kontextu tohto ustanovenia druhú vetu, znemožnila navrhovateľovi zaujať miesto poslanca na uvoľnené miesto po poslancovi [REDAKOVANÉ]. Takéto počínanie nie je možné kvalifikovať inak ako neúctu k právu a ústave, ako narušenie princípu právneho štátu a stratu dôvery v spravodlivosť. Národná rada v rozpore s ústavnou požiadavkou uvedenou v čl. 30 ods. 4 ústavy v spojitosti s ustanovením § 48 ods. 2 druhej vety, prijala uznesenie č. 530 z 5. februára 1997, ktorým porušila čl. 2 ods. 2 ústavy.

3. Cieľom konania pred ústavným súdom o podnete navrhovateľa bola ochrana ústavnosti, predovšetkým dodržiavanie právnej istoty a upevňovanie dôvery občanov v právo, nielen v prípade navrhovateľa, ale každého občana, ktorý sa uchádza o podobnú funkciu a spĺňa ústavné i zákonné podmienky. Ústava a zákon sa má aplikovať v praxi tak, ako je formulovaný text príslušných ustanovení na prípad sa vzťahujúci, a nie ho svojvoľne skracovať, vynechávať časti textu a prispôbovať si účelovo text pre vlastnú potrebu. V prípade navrhovateľa k takému zásahu došlo a veta, ktorá mala potvrdiť právo navrhovateľa, bola vynechaná. A bola vynechaná zámerne, ako o tom svedčí vyjadrenie predsedu mandátového a imunitného výboru. Je irelevantné, či to urobil svojvoľne jednotlivec alebo to bolo kolektívne rozhodnutie orgánu. Takáto prax vzbudzuje obavu o demokratický spôsob rozhodovania orgánu štátnej moci nielen u občanov štátu, ale je to aj zlý signál o uskutočňovaní našej demokracie v zahraničí.

Ústavný súd vedený týmito úvahami a právnymi závermi rozhodol tak, ako je to uvedené vo výrokovej časti tohto rozhodnutia.

P o u č e n i e : Podľa čl. 133 ústavy proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok

Nález vyhlásený v Košiciach 8. januára 1998

Za správnosť vyhotovenia:

██████████

JUDr. Július Č e r n á k
predseda senátu